

دانشگاه پیام نور

تجزیه و تحلیل و نقد آثار نقاشی

www.ketab.ir

دکتر آناهیتا مقبلی

سرشناسه	: مقبلی، آناهیتا، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پدید آور	: تجزیه و تحلیل و نقد آثار نقاشی / تالیف آناهیتا مقبلی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۵ ص.
فروست	: دانشگاه پیام نور؛ ۲۱۳۷. گروه هنرهای تجسمی؛ ۱/ آ.
شابک	: 978 - 964 - 14 - 0284 - 8
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۶۳.
موضوع	: نقاشی - نقد و تفسیر.
موضوع	: Painting -- Appreciation
موضوع	: نقاشی -- تاریخ
موضوع	: Painting -- History
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور
شناسه افزوده	: Payam Noor University
رده بندی کنگره	: ND۱۱۴۳/م۷ت۳ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۷۸/۱۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۸۲۰۰۲

تجزیه و تحلیل و نقد آثار نقاشی

مؤلف: دکتر آناهیتا مقبلی

ویراستار علمی: مهران بهزادی

تهیه و تولید: دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و توزیع دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول شهریور ۱۳۹۵

شابک: ۸ - ۰۲۸۴ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0284 - 8

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن امتزاج، طرح پشت و روی جلد و... بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال

امروزه کتاب‌خوانی و علم‌آموزی، نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.

مقام معظم رهبری

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتاب‌خوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چند هزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها، ملت‌های دیگر بوده و در عرصه‌ی فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک و چنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرنمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا با دانشمندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی و ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا نباشد؟ در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از زبان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه است. با کتاب‌های گوناگون است، به شکرانه‌ی الهی، تاریخ و گذشته ما، همیشه درختان زنده بار است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مجامع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه‌ی مطالعه‌ی هر ایرانی، برایمان چنان ایدوا کننده نمی‌باشد و رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز از این وضعیت بارها اظهار گد و ناخشنودی نموده‌اند.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره‌ی دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه‌ی دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان، تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه‌ی بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام (ص) این است که «بخوان!» و در اولین

سوره‌ای که بر آن فرستاده‌ی عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد شده‌است: «اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه‌ی انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده‌اند.

دانشگاه پیام‌نور با گستره‌ی جغرافیایی ایران شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه‌جا و همه‌وقت، به‌عنوان دانشگاهی کتاب‌محور در نظام آموزش عالی کشورمان افتخار دارد جایگاه اندیشه‌سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره‌گیری از تجربه‌های گرانقدر استادان و صاحب‌نظران برجسته کشورمان، کتاب‌ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم با هدف ارتقای سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام‌نور با جدیت ادامه خواهد داشت. به‌طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان محترم ما را در انجام این وظیفه‌ی مهم و خطیر یاری‌رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه‌ی خطیر یاری می‌رسانند، سپاسگاری می‌نماییم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام‌نور را منزلگاه اندیشه‌سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نموده‌اند، هم‌مانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش‌پژوهان عزیز آرزوی همیشگی ما است.

دانشگاه پیام‌نور

فهرست مطالب کتاب

پیشگفتار

فصل اول: زمینه‌ها و تعاریف هنرهای تجسمی

هدف کلی

اهداف یادگیری

مقدمه

۱-۱ تعاریف رایج اثر هنری

۱-۱-۱ اثر هنری به مثابه آرایش عناصر بصری

۱-۱-۲ اثر هنری به مثابه مجموعه‌ای از تعامل‌ها

۱-۳ تشخیص و شناخت اثر هنری

۲-۱ هنرهای تجسمی و نقاشی

۱-۲-۱ جایگاه نقاشی در میان انواع هنرهای تجسمی

۲-۲-۱ کارکردهای نقاشی

۳-۲-۱ نقاشی بهترین بستر برای تحلیل آثار هنری

۳-۱ سبک هنری

۱-۳-۱ ویژگی‌های سبک هنری

۴-۱ آشنایی با مفهوم فرم و اجزای آن

۱-۴-۱ عناصر هنرهای تجسمی

۲-۴-۱ اصول ترکیب‌بندی

۵-۱ کاربرد فنون و تکنیک‌های بصری در ترکیب‌بندی

۱-۵-۱ موقعیت‌های فضایی عناصر در کادر

۲-۵-۱ شباهت میان عناصر تصویری

۳-۵-۱ اصول فرعی

خلاصه فصل اول
خودآزمایی فصل اول
بانک واژگان تخصصی فصل اول (همراه با تعاریف مختصر)

فصل دوم: اصول بررسی آثار هنری از پردازش اطلاعات تا نگارش گزارش

هدف کلی

اهداف یادگیری

مقدمه

۱-۲ علم نشانه‌شناسی و ماهیت کاربردی آن در تجزیه و تحلیل و نقد آثار نقاشی

۱-۱-۳ انواع و روش‌های اصلی در ساختمان نشانه

۲-۲ و منعم اثر هنری

۱-۲-۲ نوع

۲-۲-۲ تحلیل

۳-۲-۲ تفسیر

۴-۲-۲ قضاوت

خلاصه فصل دوم

خودآزمایی فصل دوم

بانک واژگان تخصصی فصل (همراه با تعاریف مختصر)

فصل سوم: نگاهی تحلیلی به تاریخ هنر نقاشی غرب (۱) رنسانس پیشرفته تا نئوکلاسیسم

مقدمه

۱-۳ تحلیل در قلمرو تاریخ هنر نقاشی

۲-۳ رنسانس پیشرفته در ایتالیا (۱۵۲۰-۱۴۹۰)

۱-۲-۳ لئوناردو داوینچی

۲-۲-۳ رافائل

۳-۳ هنر باروک

۱-۳-۳ کاراواجو

۴-۳ روکوکو

۱-۴-۳ آنتوان واتو

۵-۳ کلاسیسیسم

۶-۳ سبک نئوکلاسیسیسم

۱-۶-۳ ژاک لوئی داوید

خلاصه فصل سوم

خودآزمایی فصل سوم

بانک واژگان تخصصی فصل (همراه با تعاریف مختصر)

فصل چهارم: نگاهی تحلیلی به تاریخ هنر نقاشی غرب (هنر مدرن)

۱۷۳	هدف کلی
۱۷۳	اهداف یادگیری
۱۷۴	مقدمه
۱۷۴	۱-۴ هنر مدرن
۱۷۵	۱-۴ ویژگی های هنر مدرن
۱۷۷	۲-۴ آشنایی با روش های نقد اثر هنری
۱۷۹	۱-۲-۴ نظریه نسخه برداری
۱۸۰	۲-۲-۴ نظریه فرانمایی
۱۸۱	۳-۲-۴ فرم
۱۸۳	۳-۴ امپرسیونیسم و پست امپرسیونیسم، نخستین با رقه های نقاشی مدرن
۱۸۷	۱-۲-۴ پابلو پیکاسو، پدر هنر مدرن
۱۹۴	۴-۴ فوئیسم
۱۹۸	۱-۴-۴ هنری، بیس، اد رنگ
۲۰۹	۵-۴ کوبیسم
۲۱۲	۱-۵-۴ کوبیسم نخستین
۲۱۳	۲-۵-۴ کوبیسم تحلیلی
۲۱۴	۳-۵-۴ کوبیسم ترکیبی
۲۱۵	۴-۵-۴ پابلو پیکاسو، هنرمندی ماما
۲۳۰	۶-۴ دادائیسم
۲۳۳	۷-۴ سوررئالیسم
۲۳۷	۱-۷-۴ مارسل دوشان
۲۴۹	خلاصه فصل چهارم
۲۵۱	خودآزمایی فصل چهارم
۲۵۵	بانک واژگان تخصصی فصل (همراه با تعاریف مختصر)
۲۵۷	ضمائم
۲۶۳	منابع

پیشگفتار

هرچقدر دلبستگی ما به موضوعی بیشتر باشد پرسش‌های بیشتری نیز در باب آن به ذهن ما می‌رسد. یافتن پاسخی درخور برای این پرسش‌ها دانش ما را درباره آن موضوع وسعت می‌بخشد و به کمال نزدیک می‌کند.

بدیهی است که پرسش‌هایی نظیر این: تفاوت سبک‌ها در نقاشی چیست؟ هنرمندان بزرگ جهان چه کسانی بودند؟ و چگونه کار کرده‌اند؟ چه عواملی در تحولات نقاشی سهیم بوده‌است؟ و... پیوسته ذهن دانشجویان را خود مشغول می‌کند.

در این کتاب ضمن اینکه سبک‌های نقاشی و مرمزان شاخص آن‌ها توضیح داده می‌شود، کوشیده شده‌است تا به کمک نمونه‌های تصویری متعدد علاوه بر بالا بردن سواد بصری دانشجویان، آنان را با دگرگونی‌های مضمون تصویری، تنوع ارزش‌های بصری و تغییرات ساختاری حاکم بر دنیای نقاشی آشنا کنیم.

این کتاب البته با مسامحه، سبک را با مکتب و واژه استایل (style) یکی دانسته و آن را شامل یک‌سری خصلت‌های صوری دانسته که به یک اثر و یا مجموعه آثار هنرمندان یک دوره معین اختصاص دارد و آن‌ها را از سایر آثار دیگر متمایز می‌نماید. منظور از این خصوصیات پیوند درونی و ارتباط ارگانیک عواملی همچون ترکیب‌بندی، فرم، رنگ، تناسبات و... است که وحدت و پیوستار این عوامل موجب بروز ویژگی‌های صوری سبک می‌شود. علاوه بر این، سبک‌ها جلوه‌گر شرایط زندگی اجتماعی و

جغرافیایی خاص هر هنرمند نیز می‌باشند که به اختصار این موضوع را در معرفی هنرمند و بسترهای خلق اثر توضیح داده شده‌است.

طبعاً بخش عمده‌ای از این کتاب، به تحلیل آثار هنرمندان اختصاص دارد، با امید به اینکه تحلیل آثار آنان، پاسخ‌گوی حس کنجکاوی مخاطبین هنرهای تجسمی و موجبات علاقه‌مندی هرچه بیشتر آنان را فراهم کند.

در مجموع کاربرد روش تجزیه و تحلیل ارائه پاسخ‌های مناسب به مسائل بصری در ساختار بیرونی و ساختار درونی (معنا) در هنرهای تجسمی است و هدف نهایی از تجزیه و تحلیل در هنرهای تجسمی، ارزیابی و تعیین میزان موفقیت هنری و ارتباطی این راه‌های بصری و معنایی با موضوع ارائه شده‌است.

نقاشی عنوان در هنرهای تجسمی است که در برابر سایر نموده‌های هنرهای تجسمی می‌توان به آن اشاره داشت، شاخص‌ترین این نموده‌است؛ زیرا در نقاشی تمامی ابعاد هنر چون اندیشه‌ورزی، زیبایی‌شناسی، تکنیک و مسائل بصری متجلی می‌شود و به واسطه مخاطب قابلیت ارزیابی می‌یابد.

همچنین لازم است به این اشاره کرد که موضوع و ماهیت تجزیه، تحلیل و نقد آثار نقاشی در این کتاب به صورت عملی انجام شده‌است و با توجه به آنچه امروزه از آن به آرت نام برده می‌شود و قابلیت تقسیم‌بندی به دوران تاریخی و مشخصه‌های سبکی، شناخت فرم، ساختار بصری، عناصر بصری، و سایر مؤلفه‌های مرسوم معاصر در تجزیه و تحلیل نقاشی است به سرانجام رسیده. آنچه در نقاشی سنتی (نگارگری و مشابه آن) و با ماهیتی فلسفی از واژه هنر (نیک‌مردی) در کلام قابل به عنوان فصیلت قابل شناسایی است ماهیتاً و از نقطه نظر تعیین شاخصه‌های ارزش‌گذاری چه به لحاظ محتوایی و چه به لحاظ فرمی و ساختار بصری از چارچوب‌های دیگری پیروی می‌کند که در این بحث نمی‌گنجد و نیاز به تألیفی مستقل دارد.

به همین منوال باید ذکر کرد که نقاشی در ایران به سبک غربی با ورود جریان مدرنیته از اواخر صفویه و پس از آن با فرستادن هنرمندان به اروپا در دوران قاجار و به اوج رسیدن تمایلات هنری به سبک هنری غرب تا اواسط دهه ۵۰ و تعدیل و ادامه آن تاکنون، تاریخ نقاشی ایران را به دو دوره سنتی به معنای تاریخی و سبکی آن و دوره پس از آن با توجه به دستاوردهای هنر غرب قابل تقسیم می‌کند. این کتاب طبیعتاً وظیفه

